

Kako sem osamosvajal Slovenijo **- Zgodovinsko-esejistični zapis -** **/OZVVS Ormož/**

Uvod

Da Slovenija ne bo mogla vzdržati velikosrbskega nacionalizma, ki se je sukal v glavah srbijanskim politikom in jugogeneralom od Titove smrti dalje, krepitev represivnega aparata, ki je svoje parforsno učenje preizkušal na Kosovu, je krog intelektualcev okrog Nove revije pričel vse glasneje opozarjati na nevzdržne razmere, ki so zavladatale v takratni skupni državi. Vsi ostali dogodki v poznejšem času so do potankosti opisani v uradni zgodovini ali memoarih takratnih akterjev, ki vsak na svojem okopu branijo svojo resnico.

Moj namen je dati na papir svoje subjektivno gledanje na dogajanje v Ormožu, na odcepitev od balkanskega kotla, oziroma izstop iz njega, ki se je že dodobra ogrel. Iz zasebnih zapiskov, časopisov in spomina želim prikazati svoje gledanje na takratne dogodke, ki so se širili z bliskovito naglico. Še preden pa ko vstopim v čas neposredno pred agresijo Miloševićeve jugoarmade, bi rad opisal zanimivo nacionalno sestavo Zveznega izvršnega sveta, ki pa seveda ni popolna, vendar zanimiva. Ta garnitura nas je vodila do razpada: zvezni premier je bil Hrvat Ante Marković, ki je nonšalantno poslal tanke nad mojo domovino. Prav njemu sem leto prej na pasji razstavi v Varaždinu prisrčno stisnil roko in niti v snu nisem pomislil, da se rokujem s hudičem. Podpredsednik je bil Slovenec Živko Pregelj, Hrvat Budimir Lončar je vodil zunanje ministrstvo, Slovenec Zvone Dragan je bil njegov namestnik, Ivo Vajgl iz Slovenije pa šef za informiranje v zunanjem ministrstvu. Dagmar Šuster, Slovenec, je bil minister-predsednik zvezne trgovinske zbornice, Darko Marin, urednik in komentator na TV Ljubljana, je bil zvezni minister za informiranje, Jože Slokan, zvezni minister za promet in zveze, Feri Horvat, Slovenec, minister za gospodarske zveze s tujino, Mitja Gaspari, zvezni viceguverner NBJ, Hrvata Zekan in Marendić sta visoko kotirala v finančnem ministrstvu, zopet Hrvata Antun Šeda in Čedomir Pavlović sta bila ministra v Markovićeви vladi, Petar Gračanin, Srb, je bil minister za notranje zadeve, ki je dobil kar tri namestnike Slovence, med njimi Ivana Eržena. General Veljko Kadrijević, Hrvat-Srb, je bil zvezni minister za obrambo, njegov namestnik je postal Slovenec-renegat Stane Brovet. Konrad Kolšek, komandant 5. vojnega območja, ki ga je po tretjem juliju 1991 zamenjal militantni srbijanski generalisimus Blagoje Adžić, Hrvat Jurjević je bil komandant letalskih enot SFRJ. Celozadnji šef jugoslovanskih komunistov je bil Hrvat Stipe Šušvar, njegov namestnik pa Slovenec Štefan Korošec. Lahko rečem, da je represivni aparat vodila Srbija, saj je srbijanski narod bolešno vezan na narodno folkloro, v katero spada na prvem mestu orožje. Hrvati in Slovenci pa so vodili Jugoslavijo politično in gospodarsko.

Takoj po Titovi smrti so se pričele zadeve zapletati. Predsedstvo je sicer delovalo, vendar ni imelo nobenih vzvodov na področju ekonomske politike. Inflacija je nevzdržno rasla. Jugoslavija je pričela pokati po šivih. Septembra 1987, na osmi seji CK ZK Srbije, je prevzel oblast Slobodan Milošević in s tem zapečati usodo SFR Jugoslavije. Dogodki so se nato

odvijali s filmsko hitrostjo. Naslednje leto junija se je armadni vrh odločil pomesti s svojimi nasprotniki. Naslovnica v Mladini z naslovom "Mamula go home" je izbila sodu dno. Enaindvajsetega junija so aretirali četverico. Slovenci so bili zrevoltirani in so močno protestirali. Istočasno so ustanovili Bavčarjev odbor - nadstrankarski odbor. Slovenci so se spopadli s Srbijanci preko rudarjev Albancev, ki so štrajkali v rudniku Stari trg na Kosovu. Milošević je utrjeval nacionalistično oblast z mitingaštvom. Zato je slovenska skupščina konec septembra 1989 sprejela dopolnila k slovenski ustavi, ki so jo morali sprejeti tudi oblastniki v Sloveniji - slovenska partija. Kvas za zakonito in zakonsko osamosvajanje je bil postavljen. Dva in pol meseca pozneje se je rodil Demos. Takrat stranke v Sloveniji niso bile uzakonjene, pa so se vendarle nekatere zveze povezale v to združenje, ki je pozneje preraslo v vodilno gonilno silo slovenskega osamosvajanja. Konec decembra, na Janževo (27. dec.) istega leta, je republiška skupščina sprejela večstrankarstvo, kar pa ni bilo vseč republiškim (partijskim) vodilnim strukturam, ki so pred tem poudarjali nestranskarstvi pluralizem. V januarju 1990 je v balkanskem loncu prekipelo. Štirinajsti partijski kongres, ki je bil 22. januarja, je zapečatil usodo. Zveza komunistov je razpadla in slovenski delegati so zapustili Beograd. Navsezadnje jim ni kazalo drugega, le vprašanje časa in krvoločnosti Miloševića je bilo, da jih pozapre in obtoži razdiranja Jugoslavije. Slovenci so takšno gesto pozdravili in odobraval, kljub nekaterim delegatom, ki so prizorišče kongresa zapuščali s težkim srcem in solznimi očmi. Čez dva meseca je bilo zadnje zasedanje slovenske skupščine, ki je bila v zadnjem času v nockdownu. Dan, po katerem je hrepenelo mnogo Slovencev, prve, zares prave volitve osmega aprila 1990. Zmagal je Demos, ki ga je vodil nekdanji disident in veliki Slovenec dr. Jože Pučnik s programom o samostojnosti Slovenije. Trnova pot do osamosvojitve je bila še daleč.

Ves čas tega nagajanja sta vladala v državi nelagodje in strah. Svoje so dodajale tudi nekatere zahodne demokratične države, ki so podpirale Slovenijo v njenih demokratičnih spremembah v smislu zaščite človekovih pravic. Zadnja trdnjava komunizma, Jugoslavija, je še vedno stala trdno, podprta z velikosrbskim nacionalizmom, toda močno razrahljana. V vseh vzhodnih komunističnih državah je sistem padel in se zrušil kot hiša iz kart. Sovjetska zveza, Madžarska, Poljska, Čehoslovaška in Bolgarija so nekako elegantno spremenile sistem vladanja, le Romunija je svojega voditelja s soprogo zverinsko ugonobila vpricho televizijskih kamer. Vzhodna Nemčija se je z evforičnim navdušenjem ob rušenju Berlinskega zidu poslovila od več kot štiridesetletne (prusko-ruske) strahovlade.

Vse je kazalo, da se tudi jugoslovanska kriza ne bo iztekla mirno. Da je nekaj hudo narobe, je kazalo tudi v Ormožu. Posaditev spominske lipe kot spomin na slovensko samostojnost 26. junija ob 20. uri 30 minut v Ormožu ni potekala slavnostno na zelenici za občinsko stavbo (bivšo ormoško osnovno šolo), temveč so jo posadili na hitro, brez večjega pompa že dopoldan istega dne. Na mejnih kontrolnih točkah je bilo ta dan mirno, le v popoldanskih urah je bil nad Ormožem in Središčem nizek prelet jugoslovanskih vojaških letal. V negotovem pričakovanju smo doma zvečer z znanci nemo poslušali televizijski dnevnik, ki ni dajal upov za mirno razreševanje problemov, brez vojaškega posega. Militantni srbijanski generali in nekateri slovenski oprode-renegati so si na vso moč prizadevali, da slovensko pomlad zasujejo nazaj v začetek zime. Dialog med Štikavcem in generalom Adžićem nam sporoča, da s temi ne bo lahko. Zanimiv je časopisni zapis tega dialoga, zato ga tukaj v originalu objavljam. Štikavac: "Generale, bre, ne govorite da predsednik Babić zajebava ovaj skup ◆" Adžić (vadeći pištolj): "Čelonjo jedan, majke ti ga spalim, nečeš ti meni da

komanduješ, ima da te upucam ko kera uz tarabu!" Iz objavljenega zapisa se vidi, da so oblast prevzele hijene, ki bodo lomile kosti. Prav sočen dialog v pravem srbijanskem žargonu.

Avtobusni promet je bil vpet v sistem obrambe

Nosilec javnega cestnega prevoza v občini Ormož, kakor tudi v vsej severovzhodni Sloveniji, je bil v tistem času Certus iz Maribora. Na tem področju sta delovali še dve prevozniški delovni organizaciji, in sicer ptujsko Komunalno podjetje in bivši Certusov TOZD iz Murske Sobotice. Ti dve prevozniški firmi sta se povsem enakovredno vključevali v javne prevozniške tokove, s tem da je bila ptujska Komunala ljubljencek takratne ptujske občine. Imela je dominantno vlogo na domačem terenu, kot da je Certus drugorazredni subjekt, ne meneč se za dejstva, da je ta prevoznik nastal iz bivšega Avtobusnega prometa Maribor, poslovalnice Ptuj, in da so si v tej firmi ravno tako služili svoj vsakdanji kruh prebivalci takratne velike ptujske občine. Z dvema medkrajevnima linijama je bil prisoten tudi celjski prevoznik Izletnik in s tremi linijami varaždinski ATP, prav tako pa tudi z dvema linijama ljubljanski SAP. V tistem času je na področju Ormoža delovalo, skupaj z šolskimi prevozi, med sto in sto dvajset linij, odvisno od sezonskih razmer. Dnevna migracija je bila med tisoč in tri tisoč potniki, ki so bili idealno povezani z vsemi krajevnimi centri. Zelo dobra povezava je bila med dvema sosednjima središčema-Ptujem in Ljutomerom.

Kolikor mi je znano, ni bila od občinskega obrambnega organa, tik pred osamosvojitvijo, posebej razčlenjena vloga prevozniškega podjetja. Dopuščam možnost, da so bili načrti pripravljeni, vendar nisem vedel zanje. Obstajali so sicer prejšnji obrambni načrti v primeru vojne, tako da je imel vsak voznik na področju Ormoža posebej pripravljen opomnik, kako ravnati v takem primeru.

Na podlagi obrambnih načrtov, ki so jih izdelali za to usposobljeni pooblaščenca v podjetju Certus, sem bil 1985. leta dodeljen na mesto civilne dolžnosti na avtobusni postaji Ormož kot službujoči prometnik in vodja postaje. Tako sem vse poprejšnje naloge izpolnjeval v Ormožu samostojno, kot na primer organiziranje prevozov vojaških obveznikov na bojno izpopolnjevanje, največ seveda na razne strelske poligone ipd. Tudi vsi vozniki avtobusov so imeli kot vojni razpored civilno dolžnost. Neposredno pred agresijo jugovojske nisem bil opozorjen ali obveščen o morebitnih nalogah, ki so se pozneje izkazale za potrebne, ne od občinskega organa za obrambo kot tudi ne od podjetja. Pomembno se mi zdi takšno stanje zapisati, ker je poznejša situacija narekovala hitre odločitve in ukaze, ljudje pa so bili v dani situaciji močno zmedeni in prestrašeni. Pri tem je prihajalo tudi do nepotrebnih trenj med vozniki in menoj. Tudi sicer sem bil od podjetja prepuščen sam sebi in svoji iznajdljivosti.

Dan, prežet z grozo

Soparen in vroč sedemindvajseti junij. Mediji so sproti poročali o situaciji v Sloveniji. Zgodaj zjutraj ob 2. uri 45 minut se je pričel napad na Slovenijo. Tanki iz varaždinske vojašnice so hrumeli proti Ormožu. Toda na levi strani dravskega mostu jih je čakalo presenečenje. Barikada, ki so jo postavili branilci, je bila nepremagljiva. Poljski vlačilec, poln surovih živalskih kož, kamion, naložen z opeko, gradbeni stroji in še ne vem kaj, so ustavili kolono. Po pripovedovanju nekaterih, ki so tam prodajali zijala, je prišlo do verbalnega nasilja med zapletenimi predpostavljanimi na eni in drugi strani. Ker ni nič pomagalo, so agresorji med deseto in enajsto uro v četrtek 27. junija pričeli s silovitim ognjem iz tankovskih topov. S

specialnimi oklepniki so napadali trdno postavljeno barikado. Pri tem so poškodovali tudi grajski stolp in Grivčevo gostilno. Med tem se je vsake toliko časa oglasila sirena, ki je opozarjala na nevarnost. Ta sirena nas je še pozneje do konca poskusa agresije močno strahovala. Pravo obsedno stanje. Nekaj pred deveto uro dobim po telefonu ukaz, da naj takoj pošljem k železniškemu prehodu pri vinski kleti razpoložljive avtobuse v barikado. Ukaz mi je izdal Danilo Hergula. Odgovoril sem mu, da imam trenutno na voljo dve vozili, da pa bom takoj odposlal vsako, kakor mi bodo prihajal s proge. Ko so vozila pričela prihajati na perone, sem jih takoj odposlal proti železniški postaji. Ustavila so se pred železniškim prehodom, saj je bila tudi na železniških tirih postavljena barikada iz železniške kompozicije. Prvo je zapeljalo vozilo z voznikom Ivanom Štamparjem s Koga, kmalu za njim pa vozilo z Lajošem Fridmanom. Naslednji avtobus celjskega prevoznika sploh ni pripeljal na postajo ali pa sem ga spregledal v veliki ihti in med telefonskim klicanjem, tako da je nekaj pred deseto pripeljalo prvo na peron vozilo ptujske Komunale. Takoj sem ga odposlal, kot je bilo ukazano, na barikado. Prestrašenemu vozniku je zatrepetala spodnja ustnica, pohodil je plin ter močno speljal s perona. Toda, glej ga, zlomka! Namesto da bi zapeljal proti barikadi, je z vso silo zavil desno proti trgu in se sam, brez potnikov, odpeljal na Ptuj. Tudi takšne junake smo imeli. Ker je bila barikada na mostu trdna, pred železniški prehod nisem več pošiljal vozil.

Nekaj po dvanajsti je prišel ukaz: prestavitev barikade na križišče pred nekdanjo Rojsovo vilo in Timo. Odhitel sem skupaj z voznikoma po avtobusa. Voznika sta kar vzvratno odpeljala vozili na mesto nove barikade, ki je bila oddaljena približno 300 metrov višje. Naprej tudi nista mogla, ker je bila pred vinsko kletjo, gostilno Grivec in železniško postajo nevarnost poškodb s strelnim orožjem, saj je agresor uporabil vso razpoložljivo tehniko. Opazil sem, da je bila poškodovana Grivčeva gostilna in tudi nekaj miličnikov je bilo v zaklonu pred starimi divjimi kostanji v drevoredu. Spregovoril sem s znancem, miličnikom Franjem Bečanom, ki mi je na hitro dejal, da druga oklepna kolona prihaja iz središke smeri, zato je bilo treba to rezervno barikado prestaviti v mesto. Strategija je bila odlična, kot se je izkazalo pozneje. Po prihodu na postajo me je vznemiril večji umik teritorialcev, ki so brezglavo bežali od gradu sem, skozi perone proti gasilskemu domu. Vodil jih je znani teritorialec-častnik Saško Štampar. Ko so izginili za Zarjino steklarsko delavnico, se me je polotil strah. Pravi strah. Zalotil sem se v mislih, kako ubiti človeka, kako nas bodo lovili in ubijali. Napovedan je bil tudi zračni desant. Nekje za pokopališčem so ga pričakovali. Na srečo je bila zgolj sovražna propaganda. Naj sedaj vpokličejo še lovce, saj je po pripovedovanju nekaterih "poznavalcev uličnih" razmer primanjkovalo orožja. Lovsko orožje je strašno. Delno oplaščene krogle za risano orožje so kot nekdanje dum-dumke, ki so jih z raznimi konvencijami že zdavnaj prepovedali. Tudi preciznost takšnih pušk je znana. Vsebujejo močne daljnogledne, s katerimi se v sili brez vsakega problema strelja na dvesto in več metrov. Nič manj strašne so puške šibrovke, ki na bližnje cilje naredijo prave pokole. Od gradu proti meni sta prihajali dve osebi. Takoj sem ju spoznal. Martin Čurin s Koga in Branko Dogša iz Grab pri Središču. Ormoški borci so imeli ta dan v svojih prostorih v gradu sestanek.

"Na, poglej naše soldate, to so ti ga soldati", in mi pomolita pod nos odvrženi pas z naboji za vojaško puško.

Malo smo pokramljali, nakar sta "trofejo" odnesla na Postajo milice.

Zdaj, pa gre zares

Mesto se je trumoma praznilo, še posebej sedaj, ko je prišla vest, da se oklepniki približujejo Ormožu. Prebivalstvo je brezglavo bežalo v vinogradniške, severne in zahodne predele občine, se nastanilo pri prijateljih in znancih, če niso imeli svojega vikenda. Ker je bil delovni dan, je bila večina ljudi v službi, otroci v šoli in vrtcih. Zasuk razmer je s tem povečal strahove in paniko. Moj otrok je bil zadnji odpeljan iz vrtca. Pazila ga je prestrašena varuška in sama ni vedela, kako in kaj.

Ob približevanju Ormožu so tanki pred seboj razbijali barikado, ki je bila postavljena na pravi meji pri Trnovcih na potoku Zelena. Ta barikada je bila varovana, vendar v nasprotju z vsemi vojaškimi pravili. Profesionalni vojaki jugovojske so se nad mladimi in neizkušenimi branilci skoraj fizično znesli. Nekateri branilci so še pozneje imeli zdravstvene težave. Nato so zaobšli barikado na železniški progi v Središču, s tanki prevozili železniške tire in se izognili mejne kontrolne točke, ki so jo imeli v rokah pripadniki ormoške milice. Pot so nadaljevali proti Ormožu, za seboj pa uničevali postavljene barikade. Prva barikada med Središčem in Ormožem je bila pod Humom v Kravjeku, druga ovira je bila v Pušencih na železniškem prehodu. Tukaj je bil postavljen tovorni vagon, ki so ga s specialnim oklepnikom kar spodnesli s proge v jarek. Zadnja ovira je bila na Pušenskem potoku. Postavljena je bila iz gradbenega stroja in nekaj novih kombinatovih traktorjev znamke Zetor cristal. To uničenje barikade sem opazoval skoraj iz neposredne bližine. Ko so že skoraj opravili to hudičevo delo, sva s sodelavcem Fridmanom takoj zbežala v avto in se še pravočasno umaknila v mesto. Kmalu za tem so prirogovali v Ormož. Ura je kazala nekaj okoli druge ure popoldan. Tukaj jih je pričakala razjarjena množica prebivalcev in vpila na njih. Pred zgradbo nekdanje knjižnice na Ljutomerski cesti pa je čakal v zasedi z molotovkami Stanko Senica iz Senešcev. Ker je bil preveč "korajžen", so ga, po pripovedovanju navzočih, pozneje miličniki odstranili. Vprašanje je bilo, kako bi se stvari iztekle, če bi izpolnil svoj načrt. Tudi uporaba alkohola se je povečala med ljudmi, saj so tako blažili strah in nelagodje. Kolona sedmih ali osmih oklepnikov se je ustavila pred dobro postavljeno barikado pred Timo. Pri tem so uničili gradbeno ograjo bencinske črpalke, ki so jo ravno v tem času renovirali. Specialni oklepnik se je zakadil v postavljeno barikado, ki sta jo sestavljala dva avtobusa in komunalna kamiona, naložena z gramozom. Barikada je bila tudi minirana. S potiskom barikade si je oklepnik še bolj otežil delo, saj so se vozila močno zagostila in s tem je utrdba postala neprehodna. Ko so uvideli, da je stanje brezupno, je tank s svojim topom streljal v zadek kamiona. Uničil je zadnjo stranico kesona na kamionu. Vrglo jo je čez vso barikado pred avtobusa. Večje škode ta barikada ni utrpela, razen nekaj praznih pnevmatik na vozilih, ki so jih uničile postavljene mine, ko jih je tank potiskal nanje. Sočasno je prišlo tudi do streljanja s pehotnim orožjem. Pri tem sta bili dve civilni osebi poškodovani in en pripadnik agresorske vojske. Takoj so jim nudili pomoč v Zdravstvenem domu Ormož.

Ljudje so se razbežali. Drugih poškodb ni bilo, razen uničenih šip na okoliških zgradbah in prestreljene fasade hiš. Ob tem dogodku je neki član množice, v kateri so razjarjeno kričali na vojake, izmaknil iz tanka vojaški dnevnik, ki ga je pozneje predal na Postajo milice. Menda je to bil Hinko Irgolič iz Sodincev. Krogle so frčale na vse strani, zato sem se umaknil v kletne prostore postaje. In dobro sem naredil! Ob koncu nevarnosti sem pri vhodnih vratih pisarne našel zagosteno med beton in asfalt izstreljeno kroglo iz vojaške puške. To kroglo še danes hranim nekje med svojimi lovskimi rekviziti. Postajalo je vroče kljub pozni popoldanski uri, zato sva se s sodelavcem Fridmanom umaknila na Hardek. Zanimalo naju je tudi kako je z

desantnim napadom. Ob še močnejšem streljanju naju je povabil k sebi žal že pokojni Hanza Zadavec. Ponudil nama je zaklon in okrepčilo, ki sva ga z veseljem sprejela. Med pogovorom smukne za nama človek v uniformi. Zdrzneva se, nakar nama gostitelj pove, da je v TO vpoklican domači sin. Ni nam bilo lahko, še posebej njegovi mami, ki je znala brzdati čustva.

Pred barikado se je situacija zaostrovala. Na vso silo so jo hoteli prebiti. Ko so ugotovili, da je barikada nepremagljiva, so na ulici pred črpalko in avtobusno postajo pričeli obračati vozila in pri tem močno poškodovali cestišče in robnike na peronih avtobusne postaje. Z gnevom so pred večer odpeljali proti Ljutomeru in nekje v Žerovincih prenočili. V Ormož tanki niso nikoli več prišli. V mestu je zavladal relativen mir, skaljen s kakšnimi občasnimi streli in z zavijanjem siren.

Cestni promet je zamrl. V glavnem so bila na cesti vozila milice in še ta so bila s civilnimi tablicami. Avtobusna postaja je bila prazna, saj so vozniki svoja vozila pustili v svojih remizi na Ptuju ali pa so parkirali kar doma na skrivnih mestih. V Ormožu je primanjkovalo avtomobilskega goriva. Edina črpalka je bila v renoviranju, preko mosta pa nisi mogel na hrvaško stran, kjer smo predčasno polnili rezervarje. Tudi v Ljutomer nisi mogel po glavni in stranskih cestah. Prebivalci so se znašli, kakor je kdo vedel. Najbolje so jo odnesli lastniki dizelskih vozil. Ti so dobili gorivo od znancev ali prijateljev, ki so imeli traktorje, pa tudi na kurilno olje se je dalo dobro voziti. Bencinci pa smo v sili vlili v rezervoar tudi mešanico, ki je bila pripravljena za motorne kosilnice in škropilnice. Cesta proti Ivanjkovcem je bila prazna. Zanimivo je bilo opazovati srnjad, ki se je v teh desetih dneh pojavljala in se brez strahu pasla tudi čez dan ob cesti.

Jugoslavija je umrla

Vzhodni del občine je bil zaradi barikad odrezan od središča občine. Barikade so ostale vse do konca "operetne" vojne, kot so jo omalovažujoče imenovali nasprotniki slovenske osamosvojitve. Agresor se je sedaj osredotočil na preboje proti G. Radgoni po naših vzhodnih vinorodnih krajih Vitan, Kog, Gomilo in Presiko. V Središče pa je istega dne pozno zvečer prišla nova kolona z oklepniki in drugimi vozili. Čez noč na 28. junij se je utrdila na mejni kontrolni točki v Središču, še prej pa je fizično uničila to točko. Od tukaj je odhajala na svoje bojne pohode proti Ljutomeru in strahovala prebivalce Središča in vinorodnih krajev. Zanimiva je mentaliteta naših bivših "bratov". Po odhodu vojaštva iz središke kontrolne točke sem si kmalu nato to mesto ogledal. Imel sem kaj videti. Uničeni zabojniki, v katerih je bila voda in sanitarije in druga infrastruktura, okoli pa kot v svinjaku. Dobro si moral paziti, da nisi stopil v človeški iztrebek. Vsepovsod okoli je ležalo raznih cumj, nogavic, spodnjih hlač in druge navlake. Zakaj so si uničili dobrine, ki bi jih v naslednjih dneh krvavo potrebovali, mi še danes ni jasno.

Prebivalstvo je bilo prestrašeno, nekateri bojno nasršeni in apatični. Med njimi so bili tudi Judeži, posebno v Središču, ki so hodili agresorje bodrit in jim nosit hrano in pijačo, tudi s pretvezo pomoči Rdečega križa, in kazat poti, po katerih so se nato zaganjali proti cilju. Tudi sicer je bil del prebivalstva na strani agresorjev, česar pa jim ne gre zameriti, saj so z vsem srcem dolgo živeli v sistemu, ki je temeljil na bratstvu in enotnosti in opranih možganih, drugi spet iz strahu, da se ne bi maščevali nad prebivalstvom. Kljub vsemu senca nad temi ljudmi leži še danes.

V nedeljo, sedmega julija, ob koncu sovražnosti se je vreme dobro skujalo. Deževalo je dan in noč. Zjutraj je ponehalo, zato je bilo jutro še vedno oblačno in hladno. Življenje se je postopoma vračalo v stare kolesnice. Dopoldan so končno prišli v "oblegano" mesto moji predpostavljeni. Po ogledu barikade pred Timo in na mostu smo se usedli v hotelu. Dogovorili smo se za postopek ocenitve škode na našem objektu, poškodovana avtobusa pa je servisna služba odpeljala v ptujsko delavnico. Nepremagljiva jugoslovanska ljudska armada se je vrnila v vojašnice, iz katerih je prišla. Vendar tudi tam ni dolgo vzdržala. Zle slutnje so opravičevale moje misli. Iz sosednjega Varaždina so prihajale črne novice in vedno več močnih detonacij je bilo slišati. Posebno v Središču je bilo razločno slišati večdnevno streljanje in močne detonacije, ki so pretresale to lepo baročno mesto. Jugoslavija je za večno umrla!

Nastopila je težko pričakovana demokracija. Tako lačni smo je bili, vendar smo se je prehitro najedli. Bivši zagovorniki in branilci sistema, delavstva in njegovih pravic so čez noč postali uspešni menedžerji in podjetniki. V kratkem času so si nagrabili bajna premoženja. Postali so lastniki tistega, kar smo ustvarili delavci s svojim odrekanjem v prid gradnje socializma, nas pa so spodili na cesto. Moja firma je integrirala zavoženega ljubljenskega bivših ptujskih politikov, vse skupaj pa so nato prodali tujcu. Tujci so pokupili tisto, kar jim je bilo zanimivo za nadvlado v panogi, investirali pa le toliko, da so ljudem zamazali oči. Namesto da bi privabili sveži kapital, ki bi gradil in vzpodbujal konkurenco ter s tem odpirali nova delovna mesta, so rajši slovenska podjetja prodali (izročili) tujcem, ki sedaj z monopolnim obnašanjem izsiljujejo in ustrahujejo delavce. Sveži primer takšnega barbarstva je naš Plastdispenzer. Lahko pričakujemo, da bo v Ormožu takšnih primerov še več. Bili smo verniki socializma, v partiji pa le toliko, da smo plačevali mastno članarino in ji hodili v žerjavico po kostanj. Včasih za hrptom slišim, glej, ta je bil "rdeči". Držali smo jim "štange", da so se lažje skrivali za samoupravljanjem. Grdo so nas naplahtali. Dobili smo nekakšne certifikate, ki smo jih za bagatelno vsoto "prodali" novim lastnikom, samo zato, da bi si obdržali delovno mesto. Delavstvo vodijo sindikalni liderji iz bivšega sistema, ki nikoli niso, in nikoli ne bodo, delili usode delavcev. Mit o lepi samostojni in bogati Sloveniji se je razblinil kot milni mehurček. Govorili so nam, da bomo druga Švica, vendar je od Švice ostalo samo "švicanje".

Navsezadnje pa imamo res demokracijo, kjer lahko poveš in izraziš svojo voljo in misel. Ali jo upamo? Demokracije pa bomo imeli le toliko, koliko si je bomo sami priborili in vzeli. Občutek imam, da še zmeraj visi nad nami meč strahu v to človekovo svobodoljubnost. Zato sem zapisal vse, brez dlake na jeziku, ker verujem v demokracijo. Tako kot je v njo veroval ded moje žene, ki se je kmalu po drugi vojni "pošalil" z inicialkami znanega partijskega pozdrava: Smrt Fašizmu Svoboda Narodu. "Spet Farbajo Slovenski Narod", je dejal pri obvezni oddaji in njegove demokracije je bilo za nekaj časa konec. Močno upam, da z mojo ne bo tako. Nasvidenje v naslednji vojni!

Franc KRNJAK